

ČOVJEK-VJEVERICA: Točno, točno.

ULRIKE MEINHOF: Hoćete li mi pomoći da se objesim?

ČOVJEK-VJEVERICA: Hoću. Ali zašto to želite učiniti?

ULRIKE MEINHOF: Kakvo to ima značenje?

ČOVJEK-VJEVERICA: Svi su radoznali. A ako je riječ o meni osobno, ja vas volim.

ULRIKE MEINHOF: To je vaš problem. (*Stanka.*) Recimo da sam potratila život. Hoćete li mi pomoći da se objesim? Jer ako nećete, molim vas da izađete. Uostalom, možete gledati.

ČOVJEK-VJEVERICA (*gorljivo*): Objesit ću se umjesto vas! Izvolite!

ULRIKE MEINHOF: Zašto? Ja ne želim živjeti.

ČOVJEK-VJEVERICA: Evo plana: objesit ću se umjesto vas.

Uzet ćete taj konopac i nastaviti ga plesti. Mora biti dug za stotinu katova. Kada ga ispletete, Bog će vam poslati krila. Već je jednom poslao! Izletjet ćete kroz ovaj prozor i poletjeti dajući taj konopac ljudima kojima je zrakoplov uletio kroz prozor. To je superplan!

ULRIKE MEINHOF: Imat ću krila kao anđeo? Otkuda znate?

ČOVJEK-VJEVERICA: Znam i gotovo. Samo morate isplesti taj konopac! Izvolite!

ULRIKE MEINHOF: Zbilja se hoćete objesiti umjesto mene?

ČOVJEK-VJEVERICA: Umjesto vas. Iz ljubavi.

ULRIKE MEINHOF: A o što ćete se objesiti?

ČOVJEK-VJEVERICA: O kravatu. Uvježbao sam. Kako? Molim! Zadnji put?!

ULRIKE MEINHOF: A ja ću biti Božji anđeo. To je lijepo.

ČOVJEK-VJEVERICA: Samo mi morate povjerovati. Umrijet ću za vas iz ljubavi.

ULRIKE MEINHOF: Dobro. Umri.

Čovjek-Vjeverica se vješa.

Ulrike promatra.

Čovjek-Vjeverica se njiše.

Ulrike prestaje upletati konopac. Njiše se kao i on.

Zajedno se njišu. Napokon nešto čine zajedno. To je već nešto.

Veliki bum

Ulrike Meinhof, Andreas Baader i Gudrun Ensslin imaju na glavama papirnate vrećice sa svojim likovima.

ULRIKE MEINHOF: Ja sam Ulrike Meinhof!

ANDREAS BAADER: Ja sam Andreas Baader!

GUDRUN ENSSLIN: Ja sam Gudrun Ensslin!

ULRIKE MEINHOF: Pljujem na vas, vi svinje!

ANDREAS BAADER: Pljujem na vas, vi svinje!

GUDRUN ENSSLIN: Pljujem na vas, vi svinje!

ULRIKE MEINHOF: Živjet ćemo vječno, iako ćemo umrijeti!

ANDREAS BAADER: Živjet ćemo vječno, iako ćemo umrijeti!

GUDRUN ENSSLIN: Živjet ćemo vječno, iako ćemo umrijeti!

Skidaju s glava svoje vrećice i prave njima veliki bum.

Bum. Bum. Bum.

Tišina.

Sada kese zube svima, ta njihova svježa trupla.

Ulazi Policajac s Bonnerovom nogom.

POLICAJAC (s *mikrofonom*): Gospodo, gospodo, objavljujem: sve je dobro što se dobro svršilo! (*Prilazi mikrofonom ovom i onom.*) Iстина? Zli su umrli. Dobro? Iстина? Dobro? Iстина? (*Promatra iscrerena trupla.*) No i... u ovoj situaciji... tu Bonnerovu nogu pojest ću sam.

Žalobna glazba, prikladna za ples i kotlet, a osobito za pečenu nogu.

Preveo s poljskoga Mladen Martić

Prevedeno iz časopisa Dialog 5, Varšava, svibanj 2007.

KLOPKA RAZUMA

RAZGOVOR S MAŁGORZATOM SIKORSKOM-MISZCZUK

Jeste li bili dobro dijete?

Ne. Iako sam prihvaćala roditeljski autoritet, ipak sam imala zamisli koje su prekoračivale pravila dobrog ponašanja. Roditelje su puno stajale moje ekspedicije s planinarskom sjekiricom na pustopoljine gdje sam htjela uloviti fazana, nisu podupirali osluškivanje dolazi li vlak uhom oslonjenim na tračnice, a također ni potpaljivanje strništa (ni ja to sada ne podupirem), zaustavili su me kada sam se u dobi od oko pet godina sama zaputila u šljunčaru. Objašnjavala sam im tada uvrjeđena da se ne idem utopiti, nego okupati. Na sreću, roditelji su puno radili pa sam odrastala u komforu koji mi je osiguravao ključ obješen oko vrata, u punoj slobodi dvorišnih bandi.

Pitala sam to jer me zanima zašto ste odlučili napisati komad za natječaj "Ulrike". Lik Ulrike Meinhof ascirana nas na pobunu protiv zatečenoga svijeta koja je rezultirala pokušajem izvođenja revolucije.

Imam dojam da je Ulrike kao dijete mogla biti jako dobra djevojčica. A kada je riječ o natječaju, upitala bih kako je moguće n e s u d j e l o v a t i na njemu. Lik Ulrike fokusira proklete probleme koje živi, već sada, i dvadeset i prvo stoljeće. To je prvo. Mislim o posljedicama Drugoga svjetskoga rata, o tome kako je preobrazio ljudsku svijest,

o pitanju koje si postavlja svaki pisac – kako stvarati nakon holokausta, kakav je Bog poslije holokausta, o golemosti zla koje je pokrenuo, s kojim se svaki naraštaj mora suočiti. Kako živjeti na tome svijetu, imajući za vratom upravo ovakvo iskustvo, zajedničko cijelome čovječanstvu. Kao drugo, baveći se Ulrikom dodirujemo problem odgovornosti intelektualaca za ono u što ulaze u svojim životima, što podupiru, čemu se ne suprotstavljaju. Nazivam to klopkom razuma. Činjenica da smo intelektualci neumitno izaziva naše upadanje u tu klopku i prisila da se suočimo sa zlom. Takva je bila sudbina Ulrike Meinhof i, recimo, Sartrea.

Učinci njezina djelovanja su grozni.

Stoga treba postaviti pitanje o metodi popravljanja svijeta, o idealima koji se pretvaraju u svoju suprotnost, o manipulaciji koja prati pridobivanje pristaša koji dijele određenu viziju svijeta. Nema razlike između manipulacije izvršene nad mladim ljudima pod geslom borbe za novu, bolju Njemačku i onoga što se događalo '81 ili '82 u Iranu, kada je trajao rat s Irakom i kada se manipuliralo sviješću djece, počevši od njihove edukacije u taborima, od klanja pasa, dakle od vježbanja nasilja. S tim problemom, ponovimo – manipuliranja sviješću mladih, otvorenih ljudi, uvijek ćemo se boriti. I ne znam kako se uspje-

Šno zaštititi od takvih zahvata. Mladost je po definiciji neotporna, a domet i snaga manipulativnih djelovanja – strahovita. Malo se ljudi pokušava manipulaciji suprotstaviti, i to su upravo intelektualci koji neovisno misle, koji se osjećaju odgovornima, ne daju se uvući ni u kakvu manipuliranu stvarnost, ne klize u to kao u maslac. Nedavno sam čitala o egipatskome znanstveniku koji je na sveučilištu u Kairu doktorirao istražujući sveti tekst Kur'ana. Egipat je država koja prividno normalno funkcionira, ne po crno-bijelim shemama, ima potpisane mirovne ugovore (također i s Izraelom), svjetovna je. I upravo u takvoj zemlji znanstvenik je optužen za bogohuljenje, potom je pronađen propis iz devetnaestoga stoljeća koji kaže da otpadnik ne može imati ženu muslimanku i, ne pitajući ga za mišljenje, razveli su ga. Odjednom se oko znanstvenika stvorila praznina, nitko nije stao u njegovu obranu pa je, dakle, s tom svojom ženom neženom otputovao u Nizozemsku, jer mu je jedno od tamošnjih sveučilišta ponudilo posao.

Nije li se Ulrike ipak zabunila u svojem viđenju svijeta?

Ona je u puno stvari bila u pravu. Zemlja nije prošla denifikaciju, zločini su bili neobračunati, u njezinoj se zemlji događalo puno toga protiv čega je ispravno prosvjedovala, rat u Vijetnamu je doista bio nepravedan... Ulrike je također tragična osoba, u svojem je razmišljanju došla do zaključaka koji izokreću svjetski poredak i na kraju se i sama odazvala nasilju. To je lik zbog kojega vrijedi pročitati tisuću stranica da bi se napisala jedna. U autobiografiji Reicha Ranickog pročitala sam da ga, kada je već dugo živio u Njemačkoj i bio poznat i cijenjen, nitko nikada nije upitao za prošlost, za to kakvim je čudom preživio i može li se uopće pronaći u Njemačkoj. To je bila tabu-tema. I onda se, napokon, negdje šezdeset četvrte godine, pojavila mlada radijska novinarka koja je napravila emisiju o varšavskome getu. Bila je to prva osoba koja se nije samo za to zainteresirala, nego i proživjela njegovu priču. I tko je to bio? Naravno, Ulrike Meinhof. Nju jedinu zainteresirali su doživljaji svjedoka povijesti, htjela je doznati kako je to uistinu bilo.

U takvome svijetu živi vaš junak, Čovjek-Vjeverica. On je žrtva, pogiba svakoga dana. Ali, taj ste lik izgradili tako da nam dopuštate na sve pogledati s distancom, lagano zažmirivši.

Kada poznamo ono što se dogodilo u prošlosti, vidimo s jedne strane teroriste s njihovim razlozima, s druge strane državni aparat, i vidimo žrtve. Govoreći brutalno, tih je žrtava mnogo, jedne su bile cilj nasilja, druge su poginule slučajno. Tako je moralo biti, ako RAF otima BMW-ove, prije ili poslije poginut će i običan kradljivac automobila jer će, ukravši BMW, bježati. Individualna priča svake do žrtava je također dojmiva, ali sve se to ne da ispričati, ne može se oplesti tom golemošću užasa svaka pojedina ispričana priča. Zato sam stvorila Čovjeka-Vjevericu, jednoga od nas, jer, napokon, svatko od nas je objekt eksperimenta – ili nas stavljaju na roštilj ili nam naređuju da se lustriramo ili uzmemo kredit ili nas pregaze na ulici. Ali, svatko od nas je i objekt ljubavi. I sve to se treba odvijati u naše ime. Sve revolucije, prevrati, obnove svijeta. Oni to rade za nas.

Čovjek-Vjeverica mi je omogućio da Ulrikinu priču izokrenem. On je cijenio njezine napore. Ulrike je slomila cijeli svoj život, bila je spremna svojoj djeci spremiti strašnu sudbinu, ali to za nju nije bilo ni lako ni nesporno. Kao osjetljiva osoba, intelektualka, u sve što je radila ulagala je velik trud, za svoju je zemlju bila spremna učiniti jako puno, izvrnuti samu sebe i stvarnost oko sebe, žrtvovavši se kao žena i majka. Kako je moguće ne zaljubiti se u takvu ženu? Dok Čovjek-Vjeverica prvi put umire, ima osjećaj da je ta njegova smrt u nekom smislu bolja, nesvakidašnja. Jer Ulrike ga gaji doista lijepo, s ideološkom potkom.

Recimo još jedno. Odakle asocijacija čovjek-vjeverica?

Čovjek-Vjeverica ima, naravno, svoje podrijetlo. Malo je pisanja komada radila sam na projektu Internetska republika, trebali smo dati potporu širenju programa pomoći selu. Pojavila sam se s ekipom u općini u Kujawima i stavniti mi je općinski načelnik izjavio s posvemašnjom ozbiljnošću, izravno u kameru, da bi se općina u program

modernizacije uključila odmah, no trebao joj je grb. Skinuo je model grba s ormarčića i pokazujući objašnjavao: "Na jednu polovinu stavili smo drvo, to jest konkretno jelu, jer četrdeset posto areala naše općine čine jelove šume, na drugu – vjevericu, jer su stanovnici marljivi poput vjeverica." Zapamtila sam apsurdnost te izjave. No, vjeverice su doista marljive, stvaraju zalihe za zimu...

Prepoznali ste mehanizam koji se može iščitati u vašemu pisanju. Mehanizam apsurdna koji vlada stvarnošću. Ne smatrate li da smo mi, Poljaci, previše sumorni, da s istinskim osjećajem za humor u nas nije baš dobro?

Reći ću kratko: egzistencija je u svojoj biti tragična. Nad nama visi sjenka smrti, nad cijelom civilizacijom i svakim od nas zasebno, nikakve, činilo bi se, smislene ideje da se to riješi neće dati ništa. Stoga nam preostaje smijeh. Tada se daje izdržati. Naša je zemlja u ovom trenutku napuhana kao balon, sa svom tom smrtnom ozbiljnošću u odnosu na sve. Jako sam povezana s time što se događa u nas. Ali i s udaljenijom stvarnošću, sa svijetom. Ovo što se događa u Libanonu ili u Americi za mene je i dalje taj isti svijet. Jednako blizak. Ali kada pomislim da bih trebala ozbiljno pisati o tome kroz što prolazimo u Poljskoj, padaju mi ruke. To je kabare. Pokušavam stoga stvarnost izokretati, okretati nogama na gore. U *Prozorskomu staklu* prikazala samo kako taj osjećaj provincijalnosti pokušavamo u sebi prigušiti raspaljivanjem bunta i, molim, napokon smo dospjeli u elitu svih tih strašnih stvari, imamo vlastiti terorizam, kao Irska, nešto se događa, napokon postoji nekakva vizija, prestajemo funkcionirati na rubu, događaju se važne stvari, ponekad, zapravo, vrlo krvave, ali to se opet ne čini važnim... Mi stalno samo poskakujemo, a kako je to smiješno, moć zemlje, intelektualna ili gospodarska, ne temelji se na poskakivanju.

Prije će biti da je potreban, držimo li se vaše metafore, vjeveričji rad.

Razumijem koliko se jako ljudi žele vratiti etosu Poljaka s vrlo velikim "P", vremenima kada smo bili veliki. Razumijem to, ponavljam, ali to se ne da napraviti na ovaj način,

ne da se nametnuti na razini prostaštva. Elite imaju obvezu intelektualnog preoblikovanja svijeta u svojim umnim glavama, ali u nas se dotle sve struže iz krumpira. Zato neću pobjeći od apsurdna. Samo tako ću izdržati svijet.

Razgovarala Dorota Jovanka Čirlić